

DAGENS FRÅGOR

Budgeten

Årets statsverksproposition motsågs inte med någon större spänning. Fjöl-årets hade ju publicerats å la följetong med sitt sista avsnitt — det om oms — så sent som i oktober. Någon dramatik var knappast att vänta ur 1960 års statsverksproposition.

Nej, berörda parter kände ganska väl till, vad de hade att emotse. Anslagsäskande myndigheter visste, att det statsfinansiella läget fått finansdepartementets granskare att gå hårt fram. Tillskyndare av en s. k. progressiv politik hade väl i allmänhet också klart för sig, att staten har mer än nog att göra med digestionen av osmälta reformer för att kunna ha ap- tit på nya. Och de som betalar fio- lerna — de enskilda skattebetalarna och bolagen — visste alltför väl, att varken nerskurna petita eller reform- pausen skulle komma att bespara dem deras vanliga öde: att år efter år få betala mer till statsverksamheten till följd av ökat totalt skattetryck.

Det nya följetongsavsnittet har fi- nansministern själv med berömvärd ordknapphet recenserat i Aftonbla- det: »Det här är en budget, som var- ken är stark eller svag», uttalade han sig för tidningen. »Så tillägger han, efter en sekunds begrundan: 'Den kunde gärna ha varit lite starkare'»

Behövde finansministern verkligen betänktetid för att komma till det re- sultatet?

Finansplanens skrivare använder uttrycket »driftsbudgeten är *formellt* överbalanserad med 280 miljoner kro- nor». Och i tabellerna, där budgetut-

fallen olika år ställs upp till jämfö- relse, har siffrorna i kolumnen för 1960/61 försetts med en fotnot, tryckt med Isaac Marcus Boktryckeri AB:s minsta stilsort: »Utan hänsynstagande till ev. tilläggsstater och överskridan- den».

Tilläggsstater brukar dra en kostnad på omkring 300 miljoner. Det finns inget som helst skäl att tro, att kom- mande budgetår kommer att innebära minskningar på den punkten. Stats- tjänarlönerna har herr Sträng kost- nadsberäknat efter 1959 års löneläge. Han förfäktar fortfarande åsikten, att »den skärpning av finanspolitiken, som inleddes med beslutet om allmän varuskatt och som fortsattes genom... förslaget till riksstat torde... ha vä- sentligt ökat förutsättningarna för att löne- och vinstutvecklingen inte av- sevärt skall avvika från den reala produktionsstegringen». Så går san- nerligen inte resonemangen i olika ar- betstagarorganisationer, där man är fast besluten att kompensera sig för ökningen i skattetrycket. Och varje procents ökning av statstjänarlönerna kostar omkring 50 miljoner... Och var är anslagen för reservationsme- delsförbrukning? Var är nerräkningen av inkomstskatten med det belopp, som omlagd sambeskattning kommer att medföra i inkomstbortfall? Finan- sistern har naturligtvis inte glömt bort sådana poster — men det poli- tiska önskemålet att visa upp en hygg- lig budget har tydligen fått gälla mera än önskemålet om en fullständig re- dovisning.

När den »formella» bedömningen utbyts mot en realistisk och hänsyn

tas till innebörden av de finstilta fotnoterna, framkommer bilden av en driftsbudget med bristande balans. Motsvarande korrigerings av upplåningsbehovet budgetåret 1960/61 ger en siffra på bortåt 2 000 miljoner, överträffad endast av den katastrofala siffra, som man har att räkna med för nu innevarande budgetår.

Den i realiteten underbalanserade driftsbudgeten och det väldiga upplåningsbehovet skall bedömas mot bakgrunden av att de hänför sig till ett budgetår, som förmodas komma att präglas av högkonjunktur med, som det heter i finansplanen, risk för betydande spänningar i vår ekonomi. Mot den bakgrunden ter sig regeringens oförmåga att bemästra statsbudgetens problem ännu mer riskabel än tidigare.

Måttet på »tolerabel statsupplåning» har ofta debatterats under de gångna åren av accelererad statsskuldsättning. För ett och ett halvt år sedan uttalade herr Sträng som sin åsikt, att en statlig nyupplåning å 1 500 miljoner knappast behövde ge anledning till oro i ett läge, där den privata aktiviteten mattats av, men att skärpta balanseringsnormer skulle komma att aktualiseras, när konjunkturläget vände. Var är nu den insikten?

Att den överlikviditet i samhälls-ekonomin, som skapats genom statsupplåning i banksystemet, komme att innebära en fara i ett högkonjunkturläge, har finansministern ofta vitsordat. Varför då arbeta med ett upplåningsbehov, som med nödvändighet till större delen måste täckas genom affärsbankskrediter?

Tyvärr måste man också i år konstatera att statsfinanserna — långt ifrån att vara en stabiliserande faktor — är den väsentliga oroshärden i vår ekonomi. Bundenheten vid socialistisk ideologi har gett vår budget en orörlighet, som gör den oduglig för

konjunkturstyrande ändamål. Den statsfinansiella tvångssituation, som finansministern i direktiven till besparingsutredningen betecknade som en risk, är en föreliggande verklighet. Man frågar sig därför onekligen, vad herr Sträng har i tankarna, när han skriver, att den kommande utvecklingen får »bevakas med största uppmärksamhet så att den ekonomiska politiken snabbt kan anpassas efter de krav som därvid kan komma att ställas».

När finanspolitiken försatts ur spel genom att skattehöjningar valtaktiskt förbjuder sig och genom att även parlamentariskt förankrade sparförslag avvisas, återstår av den ekonomiska politikens medel dels direkta regleringar, dels penningpolitiska åtgärder. För båda dessa kategorier måste vi räkna med att de liberaliserade villkoren för internationellt varu- och kapitalutbyte begränsar våra nationella möjligheter till ingrepp. Det är i fråga om våra statsutgifters stegringstakt och i fråga om budgetens omfattning i relation till nationalinkomsten som vi har möjlighet att träffa självständiga avgöranden — om viljan finns. Att förlita sig på andra medel är ett självbedrägeri, som inte kan döljas under finansplanens yviga resonemang.

Den nya budgeten ger ingen anledning till optimism beträffande förbättringar på samhällsekonomins svaga punkter. Det svåra bristläget på kapitalmarknaden kommer att bestå. Vårt höga kostnadsläge kommer av allt att döma att ytterligare pressas uppåt. Vår bytesbalans kommer förmodligen på nytt att visa underskott.

Regeringen har med kommunisternas hjälp genomtruffat omsättnings-skatten — svensk historias största skattehöjning. Likväl är den oförmögen att för ett år av utpräglad högkonjunktur framlägga en driftsbud-

get med annat än en »formell» överbalansering, som vid granskning försvinner, lämnande investeringsutgifterna att helt täckas lånevägen.

»Den kunde gärna ha varit lite starkare» — på *den* punkten har finansministern rätt, när han självrecenserar sitt förslag till budget 1960/61.

Demokraternas kandidatbekymmer

Efter New Yorkguvernören Nelson Rockefellers plötsliga deklaration att han inte ämnade aspirera på rollen som republikansk presidentkandidat vid höstens val ligger vägen till nomineringen om möjligt ännu jämnare än förut för vicepresident Nixon. Ty även om Rockefellers chanser att på allvar hota Nixons kandidatur inte skall överskattas, framstod han dock som det enda potentiella hotet mot vicepresidenten.

Om situationen alltså är klar för republikanerna — bland vilka dock veterligen åtskilliga gärna skulle ha sett ett annat namn än Nixon i toppen — är situationen desto mera förvirrad bland demokraterna. En dämpad glädje råder visserligen över Rockefellers beslut, eftersom demokraterna anser sig ha goda möjligheter att besegra den alltjämt i vida kretsar omstridde Richard Nixon — men glädjen grumlas starkt genom det egna partiets kandidatbekymmer. Många känner sig förvisso kallade, men ingen är ännu utvald och ingen lär heller bli det förrän på partiets konvent i Los Angeles i mitten av juli.

Sedan länge koncentreras intresset främst till fem aspiranter, av vilka dock den mest kände, Adlai Stevenson, uttryckligen förklarat att han inte ännu en gång vill ge sig in i den otroligt hårda leken. Trots detta håller många före, att Stevenson till slut kan övertalas, i synnerhet om riskerna

för att det demokratiska konventet eljest skulle hamna i ett dödläge måste bedömas som stora. Skulle Stevenson verkligen nomineras kan man i förbigående sagt bespetsa sig på en särdeles rafflande valkampanj mellan två ytterst olika personligheter: den åtminstone tidvis mycket sluggerbetonade och något patenthurtige Nixon och den kvicke och ironiske Stevenson.

Mot Stevensons kandidatur talar — bortsett från hans i varje fall än så länge deklarerade ovillighet — emellertid det faktum att han tidigare utan framgång sökt väljarnas gunst. Det har aldrig hänt att en amerikansk presidentkandidat som förlorat ett val senare lyckats bli vald och Stevenson har som bekant misslyckats två gånger. Sådana omständigheter spelar sin roll i den ofta förvånansvärt traditionsbundna partipolitiken i USA och det är därför inte förvånande att demokraterna kastat sina blickar på i första hand två andra män, senatorerna Stuart Symington och John F. Kennedy.

Av dessa två ligger för ögonblicket den unge och mycket energiske Massachusettsenssenatorn Kennedy rent styrkemässigt bäst till — han lär redan kunna räkna med ett stabilt röststöd från sex New Englandstater i botten. Otivelaktigt skulle också John F. Kennedy bli ett mycket intressant namn som presidentkandidat. För en större allmänhet dök han upp som gubben ur lådan på konventet 1956, där han visade en överraskande styrka och endast kom ett fåtal röster från vicepresidentkandidaturen. Inte minst sedan det tillfället har han inom sitt parti betraktats som en framtidsman. Hans politiska meriter är utmärkta, han är klok, han är en god talare efter amerikanska mått och han har — vilket inte saknar betydelse i ett televisionsval — ett trev-

ligt utseende. Mot sig har han sin ungdom och — vilket är allvarligare — det förhållandet att han är katolik. Spåren från katoliken Al Smiths nederlag 1928 mot Herbert Hoover förskräcker ännu.

Kennedys främste rival, Stuart Symington, är däremot varken i religiöst eller i annat avseende belastad. Han kommer — liksom Truman — från gränsstaten Missouri och har alltså goda förutsättningar att redan genom sin geografiska hemort kunna accepteras både i söder och norr. Truman själv och kretsen kring honom hör vidare till Symingtons anhängare (och till exempelvis Stevensons vedersakare). Symington har dessutom skött sina kort så väl att han kan vänta sig ett visst stöd från fackföreningsrörelsen. Slutligen är Symington väl anskrivnen bland många av ledarna inom det demokratiska partiets organisationer. Den största svagheten hos Symington ligger i att han trots sina år i senaten inte gjort sig särskilt känd bland den stora allmänheten — inga stora, dramatiska händelser eller initiativ förknippas med den en smula färglöse Missourisenatorn.

Demokraternas senatsledare, Lyndon Johnson, är då vida mer känd bland de breda lagren. Men Johnson representerar Texas och betraktas därmed som hel eller halv sydstatsman, varför han normalt sett knappast har några reella utsikter att nomineras. Hans enda egentliga chans synes ligga i ett dött lopp mellan Kennedy och Symington, men frågan är om ens en så driven taktiker som Lyndon Johnson kan manövrera den situationen. Inte heller den femte i skaran, Minnesotasenatorn Hubert Humphrey — som aldrig dolt sina politiska ambitioner — lär i praktiken kunna komma mera än tämligen obetydligt över det s. k. favoritsonsstadiet. Han står väl till boks hos fackförenings-

rörelsen, men anses i vida kretsar vara alltför »liberal», vilket ord i sagda kretsar närmast är att uppfatta som ett skällsord. Dessutom skulle Humphreys ställning ha varit starkare, om han lagt någon kapon på sin talträngdhet. Den idoge aspiranten från 1952 och 1956 slutligen, Estes Kefauver, har i år helt kommit i bakgrunden.

Enligt de politiska teckentydarna i USA talar mycket för att Kennedy och Symington visar sig ungefär jämsstarka vid konventet. Skulle i detta läge Stevenson inte stå till förfogande bör man kunna satsa en — liten — slant på Kennedy, som är en klart starkare personlighet än Symington. Före konventet kan dock mycket inträffa — åtskilligt beror på utgången av de primärval som kommer att hållas dessförinnan.

Österrike inför 1960

År 1959 kännetecknades för Österrikes del av ekonomiskt framåtskridande och politisk tillbakagång. Landet har enligt experternas uppfattning klarat de svåra åren bättre än många andra stater. I dag heter det problem industrien har att kämpa med inte arbetslöshet utan brist på arbetskraft. Till handelsbalansens goda läge bidrar särskilt turisttrafiken, som varje år inbringar fem miljarder schilling. Nationalbanken med sina 20 miljarder schilling i guld och värdepapper ger ett betryggande skydd mot häftiga valutakriser.

Den utrikespolitiska situationen karakteriseras av en oundviklig men ändå smärtsam isolering. Visserligen har Österrike anslutit sig till sjustatsförbundet men inte utan att allvarligt begrunda, att hälften av landets export går till De sex. Österrike måste draga konsekvenserna av detta förhållande, menar tongivande ekonomiska

kretsar, om det inte går att åstadkomma en kompromiss mellan De sju och De sex.

Österrike kan med hänsyn till sin neutralitet inte direkt ansluta sig till det västliga förbund, som enligt Adenauers och de Gaulles vilja redan fått politisk karaktär. Men väl vore det tänkbart med ett slags associationsförhållande i stil med det som uttänkts för Finland utan att någon skugga föll på den österrikiska neutraliteten. Denna neutralitet fördes nyligen på tal under det besök, som förbunds-presidenten, dr Schärf, och utrikesministern, dr Kreisky, avlade i Moskva. Österrikes neutralitet är militär och politisk, betonade Kreisky, men innebär inte någon bundenhet i politiskt avseende. Den är inget hinder från att i andligt avseende bekänna sig till Västerlandet och avvisa Sovjets metoder. Tyvärr betyder det goda förhållandet till Ryssland för närvarande inte någon garanti för starkare ekonomiska framsteg. Ty Sovjetunionen och dess satellitstater önskar endast byteshandel, vilket knappast kan medföra någon ökning i Österrikes handel österut, som endast uppgår till 13 procent av den samlade volymen. Järnridån kommer att bestå mellan Ungern och Österrike.

Förhållandet till Italien är fortfarande oklart. Dr Kreisky har i ett av sina tal inför internationellt forum klarlagt problemet Sydtyrolen och framhållit att det mellan Österrike och Italien slutna »Parisfördraget» inte uppfyllts, enligt vilket 250 000 tysktalande sydtyrolare skulle erhålla full autonomi. Den konstgjorda italianiseringen av en urtysk stad som Bozen, det öppna privilegierandet av italienare vid tilldelandet av bostäder och arbeten — allt detta är uppenbart för envar, och vid de minnesfester som i år firades i Österrike i anledning av 1809 års krig mot frans-

männen, deltog man särskilt i Nordtyrolen med brännande intensitet i de förtryckta landsmännens öde.

På det inrikespolitiska området ter sig förhållandena ännu betänkligare än inom utrikespolitiken. Förbundskanslern Julius Raab har visat att han inte längre äger samma beslutsamhet och omdömesförmåga som under sina bästa år. Han led ett svårt nederlag vid presidentvalet genom att nominera en olämplig kandidat. Han försummade också att genast avlägsna komprometterade personer ur partiledningen och lät tvinga sig av socialdemokraterna att utsätta valet till en tidpunkt på våren, då minnet av korruptionerna ännu var levande för gemene man. Resultatet blev, att den borgerliga majoriteten krympte samman till ett enda mandat och att socialdemokraterna krävde fullt likabehandling i landets ledning. Raab misslyckades visserligen i sin obegripliga manöver att försöka låta motståndarna ta hand om finansministeriet, de borgerligas viktigaste innehav, men socialisterna har under sin ledare, vicekanslern Pittermann, redan fått ett visst grepp om landets omkring tvåhundra förstatligade företag. Dr Pittermann, som för sin politiska rörlighet kallats »den röda biljardkulan», kämpade i nio veckors tid med de borgerliga om bildandet av den nya koalitionsregeringen och har i höst först i sista ögonblicket förhindrat en budgetkris, som skulle ha gjort slut på det genom ömsesidig irritation redan försvagade samarbetet. Vad skulle ha kunnat komma i stället för denna nödortfittigt återställda samverkan? Redan frågan om förbundskanslerns efterträdare framkallar förlägenhet och strider bakom kulisserna mellan centralledningen och partiorganisationerna i Tyrolen, Salzburg och Kärnten. Här är det borgerliga partiets svåraste problem: bris-

ten på personligheter, som liksom en gång Lueger kan få massorna i rörelse genom temperament, fantasi och humor, genom styrka i argumenteringen och energi i polemiken och återerövra den förlorade terrängen genom en förnuftig politisk taktik.

Kulturarbetets villkor

I en stark känsla av att de kulturpolitiska frågorna kommer att spela en helt annan och mycket större roll i 1960-talets politik än vad som varit fallet under 1950-talet, har partierna nu börjat engagera sig i ett kulturpolitiskt programskriveri. Låt oss hoppas med bättre resultat än tidigare. Vad som under det gångna decenniet publicerats i form av kulturpolitiska överväganden har i regel brustit i perspektiv och djup. Efter tämligen ytliga funderingar över samhällets och människans natur har man dykt ner i allehanda praktisk detaljproblematik av kortsiktig karaktär. Vad skall vi (=det allmänna) göra för att stödja, förbättra, reformera, effektivisera (etc.) skolan, folkbildningen, forskningen, kyrkorna, musik, konst, teater, tv, radio osv?

Man konstaterar allmänt att det finns stora reformbehov och föreslår en mångfald åtgärder, ju kostsamare ju effektivare! — och har till sist kunnat presentera en magnifik önskelista. Med tillräckliga insatser (i form av anslag från det allmänna) skulle det socialpolitiska mönsterlandet Sverige kunna nå lika långt som kulturellt föregångsland — det har varit huvudtanken.

Vilka skall nu bära upp detta kulturarbete, göra de vardagliga och konkreta insatserna? Varifrån skall de komma? Blir de tillräckligt många? Blir deras kvalitet tillräcklig? Kommer de att göra sina insatser, där de bäst behövs? Dessa och andra lik-

nande frågor ägnade man tyvärr er alldeles otillräcklig uppmärksamhet. Det verkade ibland som programmatikerna föreställde sig att bara man byggde lokaler och ställde anslag till förfogande skulle täta skaror av ivriga och väl kvalificerade krafter strömma till — och just dit de bäst behövdes. Först efterhand har man kommit på den oroande tanken att vi riskerar att på de kulturpolitiska reformområdena göra samma misstag som vi gjort på de socialpolitiska. Vi har t. ex. inte tillräckligt med poliser, därför att folk inte vill bli poliser. Vi har brist på t. ex. sjuksköterskor och sjukvårdare, därför att folk inte vill söka sig till eller stå kvar i de yrkena. Vi har på en hel rad sociala vårdområden svårt att få folk — därför att vi har varit för kortsynta och för snåla både i lönepolitik och skattepolitik. Och värre blir det! Vem vill reflektera på svåra och ansvarsfyllda uppgifter, som binder vederbörande över alla välment bestämmelser om förkortad arbetstid och utökade fridagar — när det finns så mycket lättare, bekvämare och bättre betalda arbeten, där kollektivavtalen år efter år ger rika skördar i form av olika slags förmåner.

Hur är det nu med kulturarbetets villkor? Vi bygger och skall bygga ståtliga teatrar. Men en metallarbetare skulle rysa inför den otrygga och låga ekonomiska standarden hos det stora flertalet av »Paradisets barn». Och hur har våra författare och konstnärer det? Metallarbetaren vill fortfarande knappast byta! Nu skall den högre undervisningen och forskningen rustas upp, och studenternas stipendieförmåner förbättras. Men kommer de färdiga akademikerna att stå till förfogande för extra insatser i det frivilliga kulturarbetet, de extra insatser, som blir nödvändiga därest de vackra planerna om en till hela folket

utsträckt fördjupad och rikt facetterad bildning skall kunna förverkligas. Näppeligen — så länge nuvarande skattelagstiftning består. De kommer helt enkelt inte att orka med det.

En vanlig föreställning är att de höga marginalskatterna verkar arbetsbegränsande — därför att de påverkar arbetsviljan i negativ riktning. Man tänker sig då att en person i valet mellan fritid och höjd inkomst stannar för det förra, emedan inkomsten efter skatt blir för liten i förhållande till arbetsansträngningen. Sannolikt förhåller det sig också så i yrken och på inkomstnivåer, där vederbörande inom ramen för en »normal» arbetsinsats kan uppnå den behovstäckning, som i hans miljö anses rimlig. En målare med eget hem arbetar förmodligen inte på kvällarna för att skaffa sig ett större, och en fabriksarbetare med en Volkswagen lär inte arbeta för jämnan på söndagarna för att köpa en Volvo — lika litet som en fabriksägare skulle komma på den tanken att regelbundet offra en del av sin semester för att höja sin bostadsstandard med några rum — såvida han inte trängande behövde dem. Inte med nuvarande skatter!

För akademikern — och flertalet akademiker är skuldsatta — ställer sig saken annorlunda. Han vill, han också, gärna ha ett eget hem, en bil, utrikesresor, tv osv. Han har på grund av sitt yrke ett annat klädkonto än arbetaren och han vill gärna kunna köpa böcker och följa med i tidningar och tidskrifter liksom tillhöra allehanda föreningar av betydelse för hans arbete. Han kan som regel inte täcka dessa behov — särskilt om han har studieskulder — utan att satsa en stor del av fritiden på extra arbeten. Juristen har utredningar och sekretärruppdrag, läraren ger extralektioner, tjänsteläkaren har privatpraktik, officeren blir instruktör i det frivil-

liga försvarsarbetet, civilekonomen tar revisionsarbeten etc. Ändock har han i regel ett yrke, som inte släpper honom helt under fritiden. Man kan inte stänga av en hjärna på samma sätt som man lägger ner ett verktyg. På dessa extrainkomster — *intjänade i själva marginalen av hans psykiska och fysiska krafter* — skall han betala en förkrossande marginalskatt. Undra på att hjärtinfarkter och magsår skördar offer. Undra på att talet om det stora fritidsproblemet liksom förhoppningarna om en spontan massinsats för bildningsarbetet från just akademikernas sida för honom ter sig mildt sagt verklighetsfrämmande.

Den kulturpolitiska problematiken har alltså en viktig skattepolitisk sida. Det är varken rättvist eller vettigt att pressa samhällets intellektuella och individuellt skapande krafter med nuvarande och på sistone till och med skärpta progressivbeskattning. Principen om beskattning efter en väsentligen nominellt bestämd bärkraft var berättigad så länge den stora massan människor levde i ett permanent bristtillstånd beträffande försörjningen med oundgängliga ting. Vi har avlägsnat oss långt från det tillståndet — det klaraste beviset härför är att inkomstutjämnings förespråkare begåvat oss med en omsättningsskatt, som, hur man än vrider och vänder på saken, träffar de lägsta inkomsttagarna hårdast. Om den skatten *inte* är socialt orättfärdig, är det då längre socialt rättfärdigt att beskatta de mera kvalificerade yrkesgruppernas inkomster med marginalskatteuttag som i regel överstiger hälften och ofta uppgår till två tredjedelar av inkomsten. Den nuvarande progressivbeskattningen har i varje fall inte längre existensberättigande redan ur den synpunkten att den har för liten betydelse som omfördelningsinstrument. Som påvisats i en av de mest klarläggande skattepo-

litiska skrifter, som kommit på länge (Inkomstutjämningsens decimaler, utgiven av Skattebetalarnas Förening) är det endast ca 2% av inkomsttagarnas taxerade inkomster — ca 800 miljoner kronor — som omfördelas genom progressiviteten. I skriften konstateras sammanfattande: »De begränsade möjligheterna till en skattelindring och därmed en indirekt inkomstlyftning för vissa personer som den hårda beskattningen av inkomsterna över 20 000 kr. erbjuder fördelas således tämligen jämnt på inkomsttagarna med upp till 15 000 kr. i inkomst och vinsten för var och en blir därför förhållandevis mycket liten.» Skriften har specificerat vinsten sålunda: för inkomsttagare upp till 4 000 kr. blir den ca 200 kr., mellan 6 000–8 000 kr. ca 350 kr., mellan 12 000–15 000 kr. ca 250 kr. Mellan 15 000–20 000 kr. skulle en övergång till proportionell beskattning knappast betyda någon förändring av skattebördan alls. Om man sedan observerar att drygt hälften av de 800 milj. (460 milj.) betalas av inkomsttagare mellan 20 000 och 50 000 kr. börjar de groteska verkningarna av hela progressivskattesystemet att allt klarare framträda. Förenklat och tillspetsat kan detta system sägas innebära bl. a. att vi bedriver en sannskyldig rovdrift med den akademiskt utbildade arbetskraften — en av våra värdefullaste nationella tillgångar — för att kunna ge inkomsttagare upp till 15 000 kr. ett bidrag som i det enskilda fallet i regel icke har någon nämnvärd betydelse ur försörjnings-synpunkt. För flertalet av dessa inkomsttagare räcker bidraget endast till en mindre del av vederbörandes normala kostnader för sprit och tobak.

Hur har nu ett så orimligt läge kunnat uppstå? Förklaringen är väl helt enkelt den att de sociala rättviseföre-

ställningar, som ännu är politiskt utslagsgivande, bygger på en föråldrad uppfattning om verkligheten i samhället. Rättviseföreställningarna är nu intet annat än proportionsföreställningar, och dessa har släpat efter. Den inkomstutjämnings, som glädjande nog kommit till stånd genom att det stora flertalets inkomster ökat så starkt, har gått så fort, att vi inte kunnat uppfatta det helt nya lägets proportionsförhållanden.

Vi behöver alltså — även ur kulturarbetets synpunkt — en allmän skattereform med bl. a. övergång till proportionell beskattning, där den nedre gränsen för en progressivskala bör sättas så högt att alla inkomster, som kan uppfattas som måttligt höga, dvs. vid nuvarande penningvärde upp till 40 000 à 50 000 kr., endast beskattas proportionellt. Först efter en sådan reform blir kulturarbetets ekonomiska villkor sådana att vi med tillförsikt kan utforma mera anspråksfulla kulturprogram. Sådana reformer förutan är det sannolikt att de kulturpolitiska framstegsplanerna till stor del stannar på papperet, därför att de människor som i kraft av sin utbildning skulle burit upp kulturverket och gjort de ledande insatserna inte orkar motsvara förhoppningarna.

Donationsfondernas förstatligande

1956 års fondutredning har nyligen avgivit sitt betänkande om Donationsfonder m. m. (SOU 1959: 29).

Utredningen konstaterar det allmänt kända förhållandet, att på grund av inflationspolitiken har de statliga donationsfonderna, som till övervägande del är placerade i obligationer och inte i aktier, *under de senaste decennierna blivit utsatta för en allvarlig kapitalförstörelse*. Det är därför angeläget, att en viss realvärdesäkring skapas för dessa medel. Här för kräves framför allt en konsekvent

riskfördelning. För att kunna genomföra en mera differentierad medelplacering föreslås, att statens donationsmedel efter hand överföras till statskontoret, för att där förvaltas i en gemensam placeringsfond. Enligt utredningens förslag till placeringsregler skulle tillgångarna få placeras i aktier upp till en fjärdedel av kapitalbehållningen.

Beträffande övriga statsmyndigheters, ex. universitetens, fondförvaltning föreslår betänkanDET väsentligt mindre »liberala» placeringsbestämmelser. Enligt ett förslaget s. k. normalplaceringsreglemente skulle nämligen *enda* tillåtliga medelsplaceringar vara *obligationer* — garanterade av stat, kommun, jämförlig samfällighet eller vissa halvstatliga banker och inrättningar, samt lån till stat eller kommun eller mot fastighetsinteckningar. Detta skulle alltså innebära en tillämpning av 1877 års urmodiga bestämmelser, vilka betänkanDET just med fullt fog kritiserar ifråga om statskontorets medelsförvaltning. BetänkanDET kommer härefter med det direkt chockerande förslaget, att av dessa myndigheter förvaltade tillgångar »som icke äro tillåtna», skulle omplaceras i obligationer.

Det sistnämnda förslaget drabbar

särskilt de av omtänksamma och insiktsfulla styrelser förvaltade donationsfonder, vilka genom att i tid ha omplacerats i aktier, har undgått att förminskas genom inflationen. Nu skall alltså icke längre ens universitetet själva kunna förhindra sina donationsfonders fortsatta minskning utan vara tvungna att ånyo placera dessa i de mest obeständiga tillgångar, nämligen obligationer eller andra fordringar. Förklaringen till detta inte bara uppseendeväckande utan som sagt chockerande förslag är uppenbar, nämligen att härigenom fresta eller tvinga förvaltarna att överlämna fonderna till statskontorets centrala förvaltning, placerad i aktier upp till en fjärdedel av hela denna fonds kapitalbehållning.

De föreslagna bestämmelserna till förvaltning av universitetsfonderna har väckt stark oro i berörda kretsar. Den har hittills icke tagit sig starkare uttryck allenast därför, att man anser det vara otroligt att de föreslagna bestämmelserna beträffande dessa fondmedels placering kan genomföras. Remissyttrandena från berörda förvaltningsorgan kommer säkerligen att på ett sätt som icke kan missförstås ge uttryck för en stark kritik mot det föreliggande förslaget.